

OBSAH

PŘEDMLUVA	13
ÚVOD	15
Školní zralost předškolního dítěte	15
Hlediska sociální a citové zralosti dítěte před vstupem do školy	16
Základní ukazatele školní zralosti	16
Školní zralost – nezralost	17
Řečové a jazykové bariéry na 1. st. ZŠ a ZŠS	17
Předškolní desatero	19
Integrovaná didaktika českého jazyka a literatury na 1. stupni ZŠ a ZŠS	20
1 ČESKÝ JAZYK A JAZYKOVÁ KOMUNIKACE NA 1. STUPNI ZÁKLADNÍCH ŠKOL A ZÁKLADNÍCH ŠKOL SPECIÁLNÍCH – KLÍČOVÉ KOMPETENCE	25
1.1 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání v českých mateřských školách i speciálních mateřských školách a pro základní vzdělávání na 1. stupni české ZŠ a ZŠS	25
1.2 Kompetence k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální kompetence, občanské a pracovní kompetence na 1. stupni české ZŠ a ZŠS	26
1.3 Vzdělávací obsah základního vzdělávání na 1. stupni ZŠ a ZŠS	26
1.4 Kompetence komunikativní na 1. stupni ZŠ a ZŠS	27
1.5 Vzdělávací oblast Jazyk a jazyková komunikace (Český jazyk a literatura, Cizí jazyk, Další cizí jazyk) na 1. stupni české ZŠ a ZŠS	31
2 VÝRAZOVÉ PROSTŘEDKY SPISOVNÉ ČEŠTINY (ZPŮSOBY JEJICH PSANÍ)	33
2.1 Spisovná čeština a její výrazové prostředky foneticko-fonologické, grafické, lexikálně-stylistické a mluvnické	33
2.1.1 Komunikační formy jazyka a řeči – vertikální a horizontální členění textu	33
2.1.2 Komunikativní funkce výpovědi – modalita postojová, jistotní, voluntativní, klad a zápor	34
2.2 Znakové prostředky spisovné češtiny	35

2.2.1 Jazykový znak	35
2.2.2 Znak jazykové – nejazykové – smíšené	36
2.2.3 Systém jazyka	36
2.2.4 Paradigmatické vztahy substantiv, adjektiv, zájmen, číslovek, sloves	41
2.2.5 Syntagmatické vztahy	42
2.3 Lexikální výrazové prostředky současné spisovné češtiny – národní slovní zásoba češtiny a individuální slovní zásoba žáka	45
2.3.1 Národní slovní zásoba češtiny – kodifikované slovníky spisovné češtiny	45
2.3.2 Individuální slovní zásoba lidského jedince	46
2.4 Stylistické výrazové prostředky současné spisovné češtiny	46
2.4.1 Stylistické hodnocení slovní zásoby	47
2.5 Mluvnické výrazové prostředky současné spisovné češtiny	49
2.5.1 Genus substantiv	49
2.5.2 Numerus substantiv	50
2.5.3 Casus substantiv	51
2.5.4 Slovesné tvary finitní	52
2.5.5 Slovesné tvary infinitní	53
2.5.6 Tvary slovesné analytické – syntetické	55
2.6 Gramatický systém českého jazyka	56
2.7 Flektivní typ češtiny	60
2.8 Syntaktický systém češtiny – syntax	63
2.9 Významová rovina jazykového znaku – plán lexikální a gramatický	70
2.10 Sémantika jazyka	71
2.10.1 Denotát znaku	71
2.10.2 Konotace znaku	72
2.10.3 Designát znaku	72
2.10.4 Extenze znaku	72
2.10.5 Intenze znaku	72
2.10.6 Ostenze	72
2.10.7 Diskrétnost (syntagmatické – paradigmatické vztahy) a anizotropie jazykových prvků	73
2.10.8 Linearita jazykových prvků	75

2.11	Jazyk objektu a metajazyk	76
2.12	Syntaktická, sémantická a pragmatická úroveň analýzy jazyka	77
2.13	Mentalizace a mentální mapy jazyka	78
2.14	Komunikační bariéry biolingvistické a sociolingvistické	80
3	NEVERBÁLNÍ VÝRAZOVÉ KOMUNIKAČNÍ PROSTŘEDKY ČEŠTINY, ZPŮSOBY JEJICH PSANÍ, ČLENĚNÍ JAZYKOVÉHO SYSTÉMU SPISOVNÉ ČEŠTINY	81
3.1	Neverbální prostředky jazykového systému češtiny	81
3.1.1	Výrazová rovina zvuková	81
3.1.2	Prozodie – teorie verše	81
3.1.3	Výrazová rovina grafická	82
3.2	České hláskové písmo	82
3.3	Abeceda česká	83
3.4	Rozlišovací znaménka v odborných textech	83
3.5	Slovní znaky – zkratky a značky	84
3.6	Alografy	84
3.7	Piktogramy	84
3.8	Hieroglyfy	85
3.9	Logogramy – nehláskové znaky	85
3.10	Minuskule a majuskule – variantnost jejich užití v psaném textu	85
3.11	Typometrie	87
3.12	Vyznačovací písma	90
3.13	Velikost písma – měření písma	90
3.14	Klasifikace písma	91
3.15	Forma písma	91
3.16	Konstrukce písma	92
3.16.1	Písmová osnova	92
3.16.2	Čitelnost a kresba písma	92
3.17	Typy jednotlivých skupin písma – antikva	92
3.17.1	Antikva	92
3.17.2	Lineární serifové písmo	93
3.17.3	Lineární bezserifové statické písmo	93

3.17.4	Lineární bezserifové geometricky konstruované písmo	93
3.17.5	Lineární bezserifové dynamické písmo	93
3.17.6	Kaligrafické písmo	94
3.17.7	Volně psané písmo	94
3.17.8	Lomené písmo	94
3.17.9	Zdobené písmo	94
3.18	Formáty dokumentů – neverbální stránka komunikátů	94
3.18.1	Arch	94
3.18.2	Citace	95
3.18.3	Struktura dokumentu	96
3.18.4	Formální úprava dokumentu – kapitoly, podkapitoly, odstavce	96
3.18.5	Kapitola neboli hlavička	96
3.18.6	Jazyk a styl odborného dokumentu	97
4	MLUVENÁ KOMUNIKAČNÍ FORMA ČEŠTINY NA 1. STUPNI ZŠ A ZŠS – POČÁTEČNÍ ČTENÍ (ZPŮSOBY PSANÍ ZVUKOVÉ FORMY ČEŠTINY)	101
4.1	Základní výrazové formy řečové komunikace	101
4.2	Slabika	101
4.3	Zvuková stránka mluveného jazyka a řeči	101
4.3.1	Výrazové prostředky spisovné češtiny	101
4.3.2	Fonický a grafický výrazový plán češtiny	102
4.3.2.1	Fonetika češtiny	102
4.3.2.2	Fonologie češtiny	103
4.3.2.3	Grafické výrazové prostředky češtiny	104
4.4	Segmentální fonematický systém češtiny	105
4.4.1	Vokály – tónové hlásky – grafémy y, ý, ů, ě	105
4.4.2	Diftongy – tónové dvojhlásky	106
4.4.3	Soňoranty – šumotónové hlásky	107
4.4.4	Konsonanty – šumové hlásky pravé	107
4.4.5	Účast hlasivek při artikulaci hlásek šumových a šumotónových	107
4.4.6	Způsob artikulace hlásek šumových a šumotónových	107

4.4.7	Místo artikulace hlásek šumových a šumotónových	107
4.4.8	Třídění podle nosovosti hlásek šumových a šumotónových	108
4.5	Hláskové kombinace ve spisovné češtině	110
4.5.1	Hlásky v češtině	110
4.6	Suprasegmentální prozodický podsystém spisovné češtiny	112
4.7	Segmentální stavba sylaby	112
4.8	Časová modulace řeči	113
4.8.1	Kvantita samohlásek	113
4.8.2	Pauzy v řeči	114
4.8.3	Tempo mluvené řeči	114
4.8.4	Rytmická stavba promluvy	114
4.8.5	Takt přízvukový	114
4.9	Silová modulace řeči	114
4.9.1	Intenzita hlasu	114
4.9.2	Přízvuk slova, enklitika – proklitika	115
4.9.3	Důraz – aktuální členění výpovědi	115
4.9.4	Emfáze slabičná	116
4.10	Tónová modulace výdechového artikulačního proudu	116
4.10.1	Hlasový rejstřík lidského jedince	116
4.10.2	Frázování mluvené promluvy	116
4.10.3	Větná intonace a větná melodie – výpovědní prosodie v češtině	116
4.11	Výslovnost hlásek spisovné češtiny	118
4.11.1	Pravidla spisovné výslovnosti	118
4.11.2	Základní výslovnostní styl	119
4.11.3	Ortofonie samohlásek	119
4.11.4	Nespisovná výslovnost samohlásek v češtině	119
4.11.5	Ortofonie souhlásek	119
4.11.6	Výslovnost slov cizích	119
4.11.7	Vady výslovnosti řeči	120
4.11.8	Poruchy řeči	121
5	PSANÁ KOMUNIKAČNÍ FORMA ČEŠTINY (POČÁTEČNÍ PSANÍ NA 1. STUPNI ZŠ A ZŠS)	123

5.1	Počátek jazykové grafiky	123
5.2	Čeština psaná	124
5.2.1	Alfabéta – řecké písmo	124
5.2.2	Abeceda – latinské písmo	125
5.3	Písmo hláskové na našem území	127
5.3.1	Východní větev řeckého písma – hlaholice, cyrilice a azbuka	127
5.3.2	Hlaholice	127
5.3.3	Kyrilice (cyrilice)	127
5.3.4	Západní směr vývoje evropského písma – latinka	127
5.3.5	Východní směr vývoje evropského písma – kyrilice a azbuka	128
5.4	Český pravopis a jeho výrazová znaková podstata	128
5.4.1	Primitivní grafika	128
5.4.2	Pravopis spřežkový	128
5.4.3	Pravopis diakritický	129
5.4.4	Pravopis Bible Kralické	129
5.4.5	Písmo a pravopis	130
5.5	Pravidla pravopisu spisovné češtiny	132
5.5.1	Podstata českého pravopisu	132
5.5.2	Úkony českého pravopisu	132
6	BIOLINGVISTICKÁ PODSTATA GRAFOMOTORIKY POČÁTEČNÍHO PSANÍ NA 1. STUPNI ZŠ A ZŠS	133
6.1	Jemná motorika a grafomotorika jako komunikační zručnost lidského jedince	133
6.2	Píšeme a čteme – jazyk, řeč a jejich poruchy z hlediska biolingvistického	133
6.3	Reflexologická ontogeneze dětské řeči	134
6.4	Vývoj dětské mluvy podle měsíců jeho života	135
6.5	Komunikát	136
6.6	Typy a formy komunikace verbální, neverbální, smíšené a vizuální	137
6.7	Jazykové kompetence a performance u lidského jedince	138
6.8	Komunikační zručnosti a schopnosti lidského jedince	139
6.9	Intelligence a schopnost psát a číst	140
6.10	Psaní – hybnost, praxie a apraxie	141

7 ETAPY VÝUKY POČÁTEČNÍHO PSANÍ NA 1. STUPNI ZÁKLADNÍ ŠKOLY A ZÁKLADNÍ ŠKOLY SPECIÁLNÍ	143
7.1 Procvičování tvarů písmen české abecedy na 1. stupni ZŠ a ZŠS	143
7.2 Hlásky a způsoby jejich psaní	143
7.3 Slabiky a způsoby jejich psaní	144
7.4 Slova češtiny a způsoby jejich psaní	145
7.5 Označování hlásek písmeny v učivu 1. st. ZŠ a ZŠS	148
7.6 Kolísání mezi vzory pravopisně tvrdými a měkkými – psaní pádových koncovek maskulin	150
7.7 Kolísání v rodě substantiv mužských, ženských, středních – pravopis morfologický	150
7.8 Psaní písmen i, í nebo y, ý v koncovkách podstatných a přídavných jmen – pravopis syntakticko-morfologický	151
7.9 Psaní písmen i, í nebo y, ý u adjektiv a v přídavných – pravopis syntaktický	152
7.10 Mluvnická shoda přísudku a doplňku s podmětem	152
7.11 Psaní písmena e s háčkem ě	154
7.12 Označování souhlásek artikulačně měkkých [ď, ť, ň] písmeny ě, ř, ň	155
7.13 Psaní souhlásek párových	155
7.14 Psaní skupiny souhlásek	156
7.15 Psaní předložek s, se a z, ze	157
7.16 Psaní předpon s-, se- a z-, ze-	157
7.17 Psaní krátkých a dlouhých samohlásek ve slovech domácích	159
7.18 Střídání krátkých a dlouhých samohlásek a jejich psaní	160
7.18.1 Podstatná jména a psaní krátkých a dlouhých samohlásek	160
7.18.2 Adjektiva a psaní krátkých a dlouhých samohlásek	160
7.18.3 Slovesa a psaní krátkých a dlouhých samohlásek	161
7.18.4 Předpony a psaní krátkých a dlouhých samohlásek	162
7.18.5 Přípony a psaní krátkých a dlouhých samohlásek	162
7.19 Střídání krátkých a dlouhých samohlásek v základu slova slov ohebných	163
7.20 Psaní slov přejatých	166
7.21 Psaní zkratk a značek	167

7.22	Psaní velkých počátečních písmen	167
7.23	Psaní příslovečných spřežek	168
7.24	Psaní spojovací čárky	168
7.25	Psaní interpunkčních znamének	169
7.26	Psaní vět a souvětí	170
8	VÝUKA POČÁTEČNÍHO ČTENÍ NA 1. STUPNI ZŠ A ZŠS, METODY (PRVO)POČÁTEČNÍHO ČTENÍ A (PRVO)POČÁTEČNÍHO PSANÍ	175
8.1	Historie výuky počátečního čtení v české primární škole	175
8.2	Metoda globální	175
8.2.1	Čtení s okénkem	177
8.3	Analyticko-syntetická metoda	177
8.4	Etapa jazykové přípravy žáků na čtení – Živá abeceda	178
8.5	Etapa slabičně analytického způsobu čtení – Slabikář	180
8.6	Etapa plynulého čtení slov – 1. ročník ZŠ a ZŠS	181
8.7	Metody syntetické	181
8.8	Metody analytické	182
9	TECHNIKY POČÁTEČNÍHO PSANÍ NA 1. STUPNI ZÁKLADNÍ ŠKOLY A ZÁKLADNÍ ŠKOLY SPECIÁLNÍ	185
9.1	Metody psaní z hlediska historického	185
9.2	Metody (prvo)počátečního psaní v současné české škole	186
9.3	Základní techniky (tvořivého) psaní ve škole	186
9.3.1	Brainstormingová metoda volného psaní	186
9.3.2	Tvůrčí psaní v českém školství	187
9.3.3	Formy a metody tvůrčího psaní	187
9.3.4	Tvůrčí psaní ve vyučování českého jazyka, literatury a slohu ve škole	188
9.3.5	Tvůrčí psaní jako součást dramatické výchovy interní a externí	188
9.3.6	Výuka Cizího jazyka a tvůrčí psaní	189
9.3.7	Freinetovská pedagogika psaní	189
9.3.8	Technické psaní	189

9.3.9 Profesionální psaní	189
9.3.10 Žurnalistické psaní	189
9.3.11 Volné psaní slohové práce	190
9.3.12 Psaní hrou – hrajeme si s jazykem	190
9.3.13 Channeling	191
9.3.14 Clustering	192
9.3.15 Psaní příběhu podle obrazové předlohy	192
9.4 Techniky strukturovaného psaní, odchylky od pravidelnosti větné stavy, básnické figury	192
9.4.1 Odchylky syntaktické	192
9.4.2 Figury syntaktické	193
9.4.3 Syntaktické vztahy významové	193
9.5 Techniky literárního, odborného, žurnalistického psaní	194
9.5.1 Techniky literárního psaní	194
9.5.2 Techniky používané v odborném psaní	195
9.5.3 Techniky žurnalistického psaní	195
9.5.4 Techniky psaní používané didaktiky jazyka, slohu a literatury	195
9.5.5 Techniky odvozené z komerčních oblastí	195
10 HYGIENA, METODIKA A POMŮCKY PŘI PSANÍ NA 1. STUPNI ZŠ A ZŠS	196
10.1 Příprava na psaní v předškolním věku dítěte	196
10.2 Přípravná třída	197
10.3 Tvořivé psaní v české primární škole	198
10.4 Komunikační výchova v RVP ZV na 1. stupni ZŠ a ZŠS	198
10.5 Jazyková výchova na 1. st. ZŠ a ZŠS	199
10.6 Správné (prvo)počáteční psaní na 1. st. ZŠ a ZŠS	200
Seznam bibliografických zdrojů	201
Seznam použitých internetových zdrojů	206
Kdo je kdo v dějinách české lingvistiky	207